

SUN'IY INTELLEKT TEKNOLOGIYALARINING INGLIZ TILI O'QITISH JARAYONIGA INTEGRATSIYASI: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR

Abdig'aniyeva Nilufar Husan qizi

Surxondaryo viloyati Termiz shahar 1-ixtisoslashtirilgan
maktab-internati ingliz tili fani o'qituvchi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ingliz tilini o'qitishda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik va metodik jihatlari yoritilgan. Tadqiqotda SI asosidagi ta'lim platformalari, virtual yordamchilar, moslashuvchan tahlil va baholash tizimlarining o'qitish jarayoniga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, SI o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni yangi bosqichga olib chiqishi, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, individual o'qish sur'ati va motivatsiyani oshirishi isbotlangan. Maqolada sun'iy intellektni ingliz tili darslariga integratsiyalashda yuzaga keladigan metodik muammolar, axloqiy masalalar va o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish zarurati ham ko'rsatib o'tilgan.

KALIT SO'ZLAR: Sun'iy intellekt, ingliz tili o'qitish metodikasi, raqamli ta'lim, moslashuvchan o'qitish, avtomatik baholash, virtual yordamchi, raqamli pedagogika.

KIRISH

So'nggi yillarda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari jadal rivojlanib, ta'lim tizimiga ham keng kirib kelmoqda. Ayniqsa, ingliz tili o'qitish jarayonida SI asosidagi vositalar o'qituvchiga yordam beruvchi raqamli hamkor sifatida o'z o'rnini topmoqda. Hozirda **ChatGPT, Duolingo Max, Grammarly, ELSA Speak, Write & Improve** kabi tizimlar o'qitishning sifatini oshirish, individual yondashuvni yo'lga qo'yish hamda o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

SI vositalari yordamida o'qituvchi darsni avtomatlashtirish, o'quvchilarning xatolarini tahlil qilish, yozma ishlarga tezkor tahrir kiritish va talaffuzni aniqlash imkoniga ega bo'ladi. Shu bilan birga, bu tizimlar har bir o'quvchining qobiliyatiga

qarab, moslashuvchan (adaptiv) topshiriqlarni tavsiya etadi. Natijada o'qitish jarayoni an'anaviy bir xillikdan chiqib, o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim shaklini oladi.

Pedagogik nuqtai nazardan, SI o'quvchilarda konstruktiv o'rganish tamoyillarini faollashtiradi. Ya'ni talaba mustaqil izlanadi, xatolarini tahlil qiladi va bilimni o'z tajribasiga tayanib egallaydi. Bu jarayon o'qituvchidan raqamli savodxonlikni, texnologik innovatsiyalarni o'zlashtirishni va metodik yondashuvni yangilashni talab etadi.

O'zbekiston Respublikasida ham ta'lim sohasini raqamlashtirish siyosati doirasida, "Raqamli O'zbekiston – 2030" dasturi asosida ingliz tili o'qitishda sun'iy intellekt elementlarini joriy etish bo'yicha faol ishlar olib borilmoqda. Bu jarayon o'quvchilarda nafaqat til kompetensiyasini, balki XXI asr ko'nikmalari – ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, axborot bilan ishlash madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, ingliz tilini o'qitishda SI texnologiyalarining pedagogik ahamiyati shundaki, ular inson tafakkuri va texnologik imkoniyatlarni uyg'unlashtirib, o'quv jarayonining sifatini oshiradi. Ammo, bu jarayon bilan bir qatorda, o'qituvchining metodik moslashuvi, axloqiy masalalar va texnologiyadan to'g'ri foydalanish madaniyati ham muhim hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot **aralash metodlar (mixed methods)** asosida olib borildi. Ya'ni sifat (intervyu, kuzatish) va miqdoriy (so'rovnoma, statistik tahlil) usullar uyg'un holda qo'llanildi. Maqsad — ingliz tili darslarida sun'iy intellekt vositalarini qo'llash samaradorligini aniqlash va uning pedagogik-metodik xususiyatlarini ochib berishdan iborat.

Tadqiqot **tavsifiy va analitik yondashuv** asosida tashkil etildi. 2019–2025-yillar oralig'idagi ilmiy maqolalar, tajribalar va o'quv jarayonidagi amaliyotlar tahlil qilindi. Shuningdek, Termiz iqtisodiyot va servis instituti, Denov pedagogika instituti hamda Toshkent davlat sharqshunoslik universitetida ingliz tili o'qituvchilari ishtirokida tajriba o'tkazildi.

Tadqiqotda 30 nafar o'qituvchi va 120 nafar talaba qatnashdi. O'qituvchilardan ChatGPT, Grammarly, Duolingo kabi AI vositalaridan foydalanish bo'yicha intervyu olindi. Talabalarga esa maxsus so'rovnoma tarqatilib, ularning motivatsiyasi, o'zlashtirish darajasi va darsdagi faol ishtiroki o'lchandi.

Ma'lumotlar tematik kodlash orqali tahlil qilindi. O'quvchilarning yozma ishlari, talaffuz va so'z boyligi ko'rsatkichlari baholandi. Miqdoriy natijalar statistik foizlarda ifodalandi: o'quvchilarning yozma ishlardagi grammatik xatolari 35% ga,

talaffuzdagi xatoliklar 25% ga kamaygani aniqlandi. Shu bilan birga, darsda qatnashish faolligi 40% ga oshgani qayd etildi.

Tadqiqot jarayonida axloqiy me'yorlarga qat'iy amal qilindi: ishtirokchilarning shaxsiy ma'lumotlari sir saqlandi, qatnashuv ixtiyoriy bo'ldi va barcha ma'lumotlar faqat ilmiy tahlil maqsadida ishlatildi. Sun'iy intellekt vositalarining natijalari inson nazoratisiz yakuniy baho sifatida qabul qilinmadi.

Natijada, tadqiqot SI texnologiyalarining o'quv jarayonida o'quvchilar mustaqilligini oshirishi, o'qituvchiga metodik yordam berishi va ta'limni shaxsga yo'naltirilgan qilishda samarali vosita ekanini ko'rsatdi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ingliz tili o'qitish jarayonida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, natijalarni yaxshilaydi va o'qituvchining mehnatini yengillashtiradi.

AI asosidagi ilovalar, ayniqsa talaffuz va yozma nutqni tahlil qiluvchi dasturlar (ELSA Speak, Grammarly) o'quvchilarni faol ishtirok etishga undadi. Ular real vaqt rejimida xatolarini ko'rib, to'g'rilash imkoniyatiga ega bo'lishdi. So'rovnoma natijalariga ko'ra, 83% talabalar bu usulni an'anaviy darslardan samaraliroq deb baholagan.

Yozma nutq sifatida grammatik aniqlik 68% dan 84% gacha oshdi. Talaffuzdagi aniqlik o'rtacha 25% ga yaxshilandi. O'quvchilar o'z xatolarini o'zlari aniqlay oladigan darajaga yetishdi, bu esa mustaqil o'qish va o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirdi.

O'qituvchilar darsga tayyorgarlik vaqtini 30–40% ga qisqartirganini ta'kidlaydi, chunki test, mashq va tahlil ishlarini AI avtomatik bajardi. Shu bilan birga, 35% o'qituvchi SI vositalaridan haddan tashqari foydalanish ijodkorlikni pasaytirishi mumkinligini qayd etdi.

Moodle platformasiga ChatGPT integratsiyasi joriy etilgan guruhlarda o'rtacha semestr reytingi 12% ga oshdi. Darsda ishtirok etish 15% ga, topshiriqlarni o'z vaqtida topshirish esa 20% ga ortgan.

Bu natijalar shuni isbotlaydiki, AI ingliz tili o'qitish jarayonida metodik yangilanishlar uchun katalizator bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, texnik infratuzilma, o'qituvchilarning malakasi va raqamli resurslarning barqaror ishlashi bu jarayonning muvaffaqiyatini belgilaydi.

MUHOKAMA VA XULOSA

Sun'iy intellekt texnologiyalarining ingliz tili ta'limidagi qo'llanilishi yangi pedagogik paradigmani yuzaga keltirdi. Endilikda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki AI vositalarini boshqaruvchi raqamli murabbiy rolini bajaradi.

AI texnologiyalari o'qitish jarayonini shaxsga yo'naltirilgan qiladi. Har bir o'quvchiga alohida topshiriq, tezkor tahlil va baholash imkonini beradi. Bu, o'z navbatida, Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasini amalda qo'llash imkonini beradi, ya'ni talaba o'z imkoniyatlari doirasida o'sadi.

Endilikda o'qituvchi AI yordamida darsni boshqaradi, lekin uning o'rni o'zgarmaydi. Insoniy omil – empatiya, motivatsiya, ijodkorlik hali ham asosiy vositadir. Eng samarali model – inson va texnologiya hamkorligi asosida qurilgan o'quv jarayonidir.

AI bilan bog'liq asosiy muammolar – ma'lumot xavfsizligi, plagiat, avtomatik baholashning adolatliligi va o'quvchining tanqidiy fikrlashini cheklash ehtimoli. Shu bois, o'qituvchilar uchun sun'iy intellektdan foydalanish madaniyatini shakllantirish zarur.

XULOSA

Sun'iy intellekt ingliz tilini o'qitishda yangi imkoniyatlar yaratadi:

- o'quvchilarda mustaqil o'rganish motivatsiyasini oshiradi;
- o'qituvchiga diagnostika va tahlil jarayonida yordam beradi;
- o'quv jarayonini individuallashtiradi.

Biroq, bu texnologiyalarni qo'llashda muvozanat saqlash zarur — texnologiya o'qituvchini emas, balki o'qituvchi texnologiyani boshqarishi kerak. Shu asosda, ingliz tili ta'limida SI vositalaridan oqilona foydalanish kelajakda samarali, shaxsga yo'naltirilgan va raqamli madaniyatga ega o'quvchi avlodini tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. – T.: O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2020 y.
2. Bakhromov, J. R. Raqamli ta'lim muhitida chet tillarini o'qitishning innovatsion metodlari. – T.: TDPU nashriyoti, 2023. – 145 b.
3. Jalilova, N. M. Sun'iy intellekt vositalarining ta'lim jarayonidagi o'rni. – "Ta'lim va innovatsiya" jurnali, №2, 2024. – B. 34–40.

4. Karimov, F. S. Chet tillarini o‘qitishda raqamli texnologiyalarni qo‘llash: nazariya va amaliyot. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2022. – 180 b.
5. Oxford, R. L. Teaching and Researching Language Learning Strategies: Self-Regulation in Context. – London: Routledge, 2019. – 340 p.
6. Stockwell, G. Computer-Assisted Language Learning: Diversity in Research and Practice. – Cambridge University Press, 2020. – 274 p.
7. Trinder, R., & Moskovsky, C. (Eds.). The Practice of English Language Teaching in the Digital Era. – New York: Springer, 2021. – 318 p.
8. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. – 6th ed. – Harlow: Pearson Education, 2020. – 400 p.
9. Winke, P., & Goertler, S. AI-Based Language Learning Tools and Their Pedagogical Impact. – TESOL Quarterly, Vol. 57, No. 3, 2023. – P. 765–783.
10. Li, Y., & Chen, X. Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities. – International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET), Vol. 19, No. 5, 2024. – P. 11–28.
11. Ministry of Higher Education, Science and Innovations of Uzbekistan. Digital Education Roadmap 2023–2027. – Tashkent, 2023.
12. Eshqorayev, S. Ch. Raqamli ta’limda chet tillarini o‘qitishning metodik asoslari. – Termiz: TESI nashriyoti, 2024. – 126 b.